

Piotr Konieczny

Uniwersytet Warszawski

Obchody Roku Janusza Korczaka w Ameryce Łacińskiej

ABSTRACT: The Year of Janusz Korczak in Latin America

The aim of this study is to explore the educational and cultural values accompanying the overseas popularization of knowledge about the life and work of Janusz Korczak. The reference point for discussion contained herein is the celebration of Janusz Korczak's Year in Latin America. Taking into account the specificity of the region, as well as its social and historical conditions, the author details the aspects of Korczak's heritage that are particularly relevant in the Latin American reality. The work is accompanied by a calendar of selected events organized in the region in celebration of the Korczak's Year.

KEYWORDS: Janusz Korczak, The Year of Janusz Korczak, Latin America, pedagogy of memory, intercultural education.

Decyzją Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, rok 2012 został symbolicznie ustanowiony Rokiem Janusza Korczaka, wybitnego pedagoga, pisarza i działacza społecznego. 70 rocznica tragicznej śmierci Korczaka i jego wychowanków w obozie zagłady w Treblince oraz 100 rocznica założenia Domu Sierot przy ul. Krochmalnej w Warszawie stały się okazją do tego by przypomnieć Polsce i światu osobę oraz dorobek twórczy *Starego Doktora*. Mając na względzie realizację powyższego celu zorganizowano szereg przedsięwzięć, których inicjatorami – poza stroną rządową – były instytucje naukowe, organizacje społeczne oraz placówki oświatowe. Co oczywiste, najwięcej wydarzeń popularyzatorskich miało miejsce w Polsce, niemniej jednak wiele wartych odnotowania inicjatyw odbyło się również w innych rejonach świata, czasem bardzo odległych.

Przedmiotem niniejszego opracowania będzie próba odpowiedzi na pytanie, jakie walory edukacyjno-kulturowe może nieść ze sobą popularyzowanie za granicą wiedzy nt. życia oraz dorobku Janusza Korczaka. Punktem od-

niesienia dla zawartych tu rozważań będą obchody Roku Korczakowskiego w wybranych krajach Ameryki Łacińskiej. Analiza zebranych przez autora materiałów nt. zorganizowanych tam wydarzeń posłuży do podsumowania uroczystości w ich wymiarze edukacyjno-kulturowym.

Warto na wstępie wyjaśnić, dlaczego zdecydowano się na takie właśnie sformułowanie problemu. Nie ulega wątpliwości, iż szeroko rozumiana spuścizna Janusza Korczaka doczekała się wielu rozległych analiz, zwłaszcza na gruncie rodzimej pedagogiki. Wnioski z nich płynące skłaniają niektórych badaczy do umiejscowienia Korczaka wśród najwybitniejszych myślicieli i autorzy rytetów moralnych (Wołoszyn 1978, s. 7). Ograniczone ramy niniejszej pracy sprawiają, iż całościowe podejście do jego bogatego dorobku, poprzez próbę ukazania wszystkich walorów jego dziedzictwa, niechybnie musiałoby prowadzić do znacznych uproszczeń i uogólnień. Stąd też, zdecydowano się ograniczyć analizę tylko do tych wymiarów, które – w interpretacji autora – mogą mieć szczególne znaczenie podczas obchodów Roku Korczaka za granicą. Warto nadmienić, iż gdy mowa o spuściznie, jaką pozostawił po sobie wspomniany tu pedagog, chodzi nie tylko o jego dorobek literacki, publicystyczny, czy naukowy, ale również o świadectwo jakie dał całokształtem swego życia.

Wydarzenia związane z obchodami Roku Janusza Korczaka miały miejsce w wielu krajach. Poza Polską, odbyły się one m.in. w Izraelu, Niemczech, Australii, Francji, Rumunii, Stanach Zjednoczonych, Szwajcarii. W niniejszej pracy zdecydowano się jednak skoncentrować na terenach rzadko dotąd obecnych w rozważaniach nad światową percepcją korczakowskiego dziedzictwa. Mowa tu o Ameryce Łacińskiej, regionie obejmującym swym zasięgiem wszystkie kraje na południe od rzeki Rio Grande (zwanej również Rio Bravo) oraz cieśniny Florydzkiej. W jej obrębie znajduje się więc cała Ameryka Południowa, Ameryka Centralna, Meksyk oraz Karaiby. Jeśli bowiem, jednym z celów ustanowienia omawianych tu obchodów było rozpowszechnianie idei Korczaka wśród mieszkańców całego globu, to wspomniany powyżej region nie mógł być – co oczywiste – z owych starań wyłączony.

Gdy o mowa o popularyzacji czyjegoś dorobku twórczego za granicą, wydaje się, iż niezwykle skutecznym – jeśli nie najskuteczniejszym – sposobem dotarcia do odbiorców jest przetłumaczenie dzieł autora na język lokalny. Zabieg ten jak żaden inny daje sposobność do bezpośredniego kontaktu z danym tekstem kulturowym. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, iż taka właśnie relacja jest w oczach twórców najbardziej pożądana i wartościowa, stanowi bowiem punkt wyjścia do dalszej refleksji i dyskusji. Choć postulat dokonywania przekładów jest niezwykle zasadny, to jednak samo jego sformułowanie – a następnie urzeczywistnienie – nie rozwiązuje wszystkich

problemów. Po pierwsze, warto zaznaczyć, iż jest to zabieg z reguły dość długotrwały, rozłożony w czasie i nierzadko bardzo kosztowny. I choć takie inicjatywy jak Rok Korczakowski zwykle przyczyniają się do uruchomienia procesu wydawniczego, m.in. poprzez określone wsparcie finansowe, to jednak w praktyce jego skala – w przypadku zagranicy – nie jest oszałamiająca. Po drugie wreszcie, nawet wydanie konkretnego dzieła nie gwarantuje jego przebiccia się do szerszej grupy odbiorców. Biblioteki pełne są wielu wartościowych książek, po które jednak duża część populacji – z różnych powodów – nie sięga. Warto więc w tym miejscu zapytać, jak sytuacja ta przedstawia się w krajach Ameryki Łacińskiej? Wiedza na temat tego, czy dzieła Korczaka doczekały się tam – obecnie lub w przeszłości – swoich wydań będzie niezwykle pomocna w ocenie inicjatyw zorganizowanych w ramach zeszłorocznych obchodów.

W związku z tym, iż w regionie dominują dwa języki iberyjskie, hiszpański oraz portugalski (Brazylia), proces popularyzowania danego dzieła, docierania z nim do jak największej liczby odbiorców napotyka wiele ułatwień. Książka przetłumaczona i opublikowana w Hiszpanii czy też Argentynie może – po podjęciu odpowiednich kroków ze strony wydawcy – w miarę szybko dotrzeć do czytelników w Boliwii, Chile, Ekwadorze, Paragwaju, Peru czy też Meksyku (by wymienić tylko niektóre z hiszpańskojęzycznych państw regionu), bez konieczności tłumaczenia jej na język każdego z poszczególnych krajów. Na podobną relację można liczyć w przypadku Portugalii i Brazylii. Z ustaleń autora niniejszej pracy wynika, iż do tej pory w języku hiszpańskim lub portugalskim zostały wydane następujące książki Korczaka: *Jak kochać dziecko* (w jęz. hiszpańskim: *Cómo hay que amar a un niño*, Madryt 1976; *Cómo amar a un niño*, Meksyk 1986, w jęz. portugalskim: *Como amar uma criança*, Lizbona 1979, Rio de Janeiro 1983, São Paulo 1997), *Kiedy znów będą mały* (w jęz. hiszpańskim: *Si yo volviera a ser un niño*, Buenos Aires 1945, 1946, 1954, 1970, 1973, 1977, 1983, *Cuando vuelva a ser niño*, Meksyk 1993¹; w jęz. portugalskim: *Quando eu voltar a ser criança*, São Paulo 1981, 1985, 1986, 1987, 1990), *Król Maciuś I* (w jęz. hiszpańskim: *El Rey Matías I*, Madryt 1985, 1988, 1991; *El Rey Mateito I*, Madryt 1986; w jęz. portugalskim: *Rei Mateusinho Primeiro*, São Paulo 1971), *Kajtuś Czarodziej* (w jęz. hiszpańskim: *Kaitus o El secreto de Antón*, Madryt 1991), *Prawo dziecka do szacunku* (w jęz. hiszpańskim: *El derecho del niño al respeto*, Meksyk 1993; w jęz. por-

¹ Utwór został opublikowany wraz z wyszczególnionymi poniżej tłumaczeniami *Prawa dziecka do szacunku* oraz *Dziennika z Getta* w jednym tomie, pod zbiorczym tytułem: *El derecho del niño al respeto; Cuando vuelva a ser niño; Diario del Ghetto* (Wydawnictwo Trillas, Meksyk 1993).

tugalskim: *O direito da criança ao respeito*, São Paulo 1986), *Pamiętnik z Getta* (w jęz. hiszpańskim: *Diario del Ghetto*, Meksyk 1993; w jęz. portugalskim: *Diário do gueto*, São Paulo 1986). Są to niewątpliwie jedne z najbardziej reprezentatywnych dzieł tegoż autora. Stąd tak wielkie znaczenie ma fakt, iż również hiszpańsko- oraz portugalskojęzyczni czytelnicy mają do nich bezpośredni dostęp. Liczba kolejnych wznowień książki *Kiedy znów będę mały* pokazuje, iż to właśnie ten tytuł spotkał się z największym uznaniem wśród Latynosów. Trzeba mieć nadzieję, iż również pozostałe dzieła **Starego Doktora** doczekają się swoich przekładów. Biorąc pod uwagę rozmiar jego piśmienniczej spuścizny, dużo w tej kwestii można jeszcze zrobić.

Nie ulega jednak wątpliwości, iż popularyzacja korczakowskiego dziedzictwa nie musi odbywać się tylko i wyłącznie zasygnalizowanym powyżej sposobem. Dróg dotarcia do potencjalnych odbiorców jest wiele i mogą one przybierać różną formę. Aleksander Lewin, niestrudzony badacz spuścizny Janusza Korczaka, wyróżniał trzy poziomy owej popularyzacji w zależności od tego, kim jest jej adresat (Lewin 1999, s. 365).

- *poziom zerowy* – działalność popularyzatorska kierowana jest do osób, które wcześniej nie słyszały o Korczaku, lub których wiedza o nim jest bardzo niska;
- *poziom legendy* – adresatami są ludzie, którzy znają tylko legendę o Januszu Korczaku. Postać wybitnego pedagoga utożsamiają z ostatnim okresem jego życia. Jak podkreśla Lewin, osoby te mają silną potrzebę poszerzenia swojej wiedzy w tym względzie. Co znamienne jednak, Korczak interesuje ich głównie jako człowiek, osobowość oraz autorytet moralny;
- *poziom wiedzy rzeczywistej i pogłębionej* – adresatami są osoby posiadające już podstawową wiedzę zarówno o samym Korczaku, jak i jego twórczości, pragnące dowiedzieć się czegoś więcej o jego spuściznie, poznać nowe źródła, nowe interpretacje jego dorobku literackiego i pedagogicznego.

Przyglądając się bliżej specyfice wydarzeń zorganizowanych w Ameryce Łacińskiej w ramach obchodów Roku Janusza Korczaka, można wśród nich dostrzec inicjatywy, które wchodzą w obręb każdego z wyszczególnionych powyżej poziomów. Konstrukcja zainicjowanych przedsięwzięć pozwalała dowiedzieć się czegoś nowego o Korczaku zarówno osobom, które wcześniej nie zetknęły się z jego postacią, jak i tym, które pewną wiedzę na jego temat już posiadały. Statystycznie, najczęstszą formą imprez organizowanych w Ameryce Łacińskiej były wystawy ukazujące sylwetkę wybitnego pedagoga i najważniejsze aspekty jego twórczości. Z reguły inicjatorami wydarzenia była Ambasada RP w konkretnym kraju, zaś sama ekspozycja nie różniła się od tych, które

można było oglądać w Polsce oraz w wielu innych regionach świata. Oprócz wystawy *Janusz Korczak: reformator świata*, o której mowa powyżej, odbyły się również prezentacje rysunków dwójki polskich artystów, dla których inspiracją była osoba Janusza Korczaka (*Między ciszą a słowem* Perli Bajder oraz *Janusz Korczak: Król dzieci* autorstwa Tomasza Bogackiego). Inauguracji tego typu wystaw towarzyszyły zwykle okolicznościowe przemowy i odczyty, które dodatkowo przybliżały uczestnikom postać polskiego wychowawcy. Innym środkiem, równie często wykorzystywanym przez organizatorów była projekcja filmu *Korczak* w reżyserii Andrzeja Wajdy. O ile wspomniane powyżej wystawy miały na celu całościowe ukazanie postaci Korczaka, o tyle dzieło autorstwa Wajdy koncentruje uwagę odbiorców na ostatnim etapie życia pedagoga. Okolicznościowe pokazy filmu zorganizowano m.in. w Argentynie, Brazylii, Peru oraz Urugwaju.

Ciekawą inicjatywą skierowaną do najmłodszych był konkurs – współorganizowany przez Ambasadę RP w Brasili – na projekt okolicznościowego znaczka pocztowego, który upamiętniałby obchody Roku Korczakowskiego. Wśród uczestników znaleźli się uczniowie szkół ze stołecznej Brasilii oraz São Paulo.

Oprócz polskich placówek dyplomatycznych, w obchody Roku Janusza Korczaka bardzo aktywnie zaangażowały się organizacje zrzeszające społeczność żydowską w poszczególnych krajach regionu. Wsparciem służyły również instytucje zajmujące się kultywowaniem pamięci o Holokauście (Muzeum Holokaustu w Buenos Aires oraz w Kurytybie). To m.in. z ich inicjatywy odsłonięto na dziedzińcu jednej ze szkół technicznych w Buenos Aires mural upamiętniający osobę Janusza Korczaka.

Na szczególną uwagę zasługują przedsięwzięcia umożliwiające naukową refleksję nad dorobkiem pedagoga. Służące temu seminaria zorganizowano m.in. na Parańskim Uniwersytecie Federalnym w brazylijskiej Kurytybie (stolicy tamtejszej Polonii) oraz w Muzeum Holokaustu w Buenos Aires. Jak można mieć nadzieję, była to okazja nie tylko do przypomnienia postaci Korczaka, ale i pogłębionej dyskusji nad jego szeroko rozumianym dziedzictwem.

Trudno z obecnej perspektywy ocenić, czy podjęte inicjatywy osiągnęły zamierzone cele. Choć sam fakt organizacji poszczególnych wydarzeń wart jest odnotowania, to jednak stwierdzenie, w jaki sposób wpłynęły one na recepcję korczakowskiego dorobku wymagałoby bardziej pogłębionych badań. Mimo to warto zastanowić się w tym miejscu nad aspektami, które zasygnalizowano we wstępie niniejszego opracowania. Mowa tu o wymiarze edukacyjno-kulturowym zorganizowanych obchodów.

Nie ulega wątpliwości, iż te same treści mogą być różnie odbierane, w zależności od środowiska, w którym się pojawiają. To, co może wzbudzić szczególne zainteresowanie w Japonii, wcale nie musi być dostrzeżone w krajach latynoamerykańskich. Wartości i symbole cenione przez muzułmanów niekoniecznie muszą za takie uchodzić w krajach Europy Zachodniej, i odwrotnie. Ta dość oczywista konstatacja ma swoje zastosowanie w wielu sytuacjach. Jak jest w przypadku recepcji korczakowskiego dziedzictwa? Wydaje się, iż jego główne, fundamentalne przesłanie jest tak samo interpretowane niezależnie od szerokości geograficznej, na jakiej się pojawia. Zarówno w Polsce, jak i w Ameryce Łacińskiej Korczak jest przede wszystkim osobą, która poświęciła całe swe życie dzieciom. Idea bezinteresownego pomagania najmłodszym, troska o ich warunki bytowe, wspomaganie ich rozwoju, ciągłe bycie przy nich aż do tragicznego końca, to te elementy, które zdają się przeżywać w odbiorze Korczaka i które – za sprawą podjętych inicjatyw – mogły zostać dodatkowo utrwalone. Przepiętna humanitaryzmem pedagogika *Starego Doktora* odwołuje się do wartości, które w procesie edukacji międzykulturowej zajmują poczesne miejsce. Szacunek dla każdego człowieka, potrzeba dialogu, odpowiedzialność za innych, to tylko niektóre aspekty mogące stać się – w oparciu o spuściznę Korczaka – przyczynkiem dialogu międzykulturowego, budowy lepszego jutra – w kraju, regionie i na świecie.

Nie ulega wątpliwości, iż ważnym elementem, sprzyjającym kontaktom między poszczególnymi kulturami jest wiedza o sobie. Jej brak prowadzi zwykle do powstawania stereotypów, niechęci, uprzedzeń. W kontekście tym niezwykłej wagi nabierają wszelkie inicjatywy służące wzajemnemu poznaniu. Analizując zakończone właśnie obchody, warto uwzględnić również ten aspekt. Polska to raczej kraj mało znany mieszkańcom Ameryki Łacińskiej. Można wręcz przypuszczać, iż w oczach przeciętnego Latynosa jawi się ona przede wszystkim jako ojczyzna Jana Pawła II. Tylko gdzieś tam zapewne, jak np. w północnych prowincjach Argentyny, czy południowych stanach Brazylii – gdzie spotkać można jeszcze potomków polskich osadników z przełomu XIX i XX wieku – owa wiedza sięga dalej. Stąd tak ważne jest podejmowanie inicjatyw, dzięki którym mieszkańcy regionu dowiedzą się czegoś więcej o Polsce. Wysiłki podjęte przez rodzime placówki dyplomatyczne – w ramach omawianych tu obchodów – służyły jak się wydaje również temu celowi. Korczak – Polak o żydowskich korzeniach jest postacią, którą warto się chwalić przed światem, z której warto być dumnym. Propagując wiedzę o dorobku Korczaka, Polska – jako kraj – może tylko zyskać.

Dorobek twórczy *Starego Doktora* ma charakter uniwersalny. Jego przesłanie pedagogiczne zachowuje aktualność w każdych okolicznościach. Zdając

sobie z tego sprawę, warto jednak pokusić się o wyszczególnienie tych aspektów, które w kontekście realiów latynoamerykańskich nabierają dodatkowej wyrazistości.

Ameryka Łacińska, mimo postępu poczynionego w ostatnim czasie, to w dalszym ciągu region wielu nierówności społeczno-ekonomicznych. Ich skutki dotyczą także jego najmłodszych mieszkańców. W dużych aglomeracjach miejskich, liczących sobie kilka, czy nawet kilkanaście milionów mieszkańców, poważny problem – wymagający w dalszym ciągu rozwiązania – stanowią *dzieci ulicy*. Nie mające domu, opieki, środków do życia, już od najmłodszych lat wchodzą w konflikt z prawem. Trudno w ich przypadku mówić o jakimkolwiek dzieciństwie. Choć przy tego typu analogiach o nadużycia nie trudno, to wydaje się, iż o los takich właśnie sierot Korczak niepokoił się najbardziej. W trakcie swych wędrówek po przedwojennej Warszawie dostrzegał wielu ludzi żyjących w skrajnej biedzie, nie mających co włożyć do przysłowiowego garnka, nie mówiąc już o zapewnieniu godnego życia swym potomkom. Nie godząc się na taki stan rzeczy, na takie właśnie realia, pomagał w miarę możliwości, i przede wszystkim przelewał swe troski na papier. Wydaje się, iż mimo różnic jakie dzielą oba zarysowane tu światy, wiele z korczakowskich przemyśleń może być w dalszym ciągu przydatnych w refleksji nad tymi wszystkimi dziećmi, dla których domem są ulice Rio de Janeiro, Meksyku, czy São Paulo.

Potrzeba popularyzowania wiedzy o dorobku literackim i pedagogicznym Janusza Korczaka ma swoje uzasadnienie również w tym, iż – jak już sygnalizowano – w potocznej świadomości funkcjonuje przede wszystkim końcowy fragment jego życia, kiedy to wraz z wychowankami i współpracownikami udał się – ulicami Getta – w swą ostatnią drogę (Lewin 1999, s. 47). Odwołując się do zakończonych właśnie obchodów, można odnieść wrażenie, iż organizatorzy poszczególnych wydarzeń dołożyli wielu starań by nie ograniczać postaci Korczaka tylko do tego jednego – choć niewątpliwie działającego na wyobraźnię i emocje – wymiaru. Ale jeśli nawet do społecznej świadomości przebija się przede wszystkim ten aspekt korczakowskiej legendy, to tym bardziej spojrzenie na niego pod analizowanym tutaj kątem wydaje się w pełni zasadne.

Każda głębsza refleksja nad osobą i dorobkiem twórczym Janusza Korczaka prowadzi – w sposób nieunikniony – do spojrzenia na jego tragiczne losy w szerszym, historycznym kontekście. Nie ulega wątpliwości, iż pamięć o *Starym Doktorze* to również pamięć o Holokauście, o okrucieństwach II wojny światowej. Zgłębianie korczakowskiego życiorysu dostarcza wielu materiałów do przemyśleń. Wiedza nt. zła, jakie *ludzie ludziom* byli w stanie wy-

rządzić winna nieuchronnie prowadzić do namysłu nad tym, co czynić by już nigdy więcej do tego nie dopuścić, jak budować świat oparty na pokoju. Nawet bowiem jeśli wydaje się, iż wszelkie zło czasów II wojny światowej zostało powszechnie potępione, to codzienna rzeczywistość pokazuje, iż w kwestii owej **pedagogiki pamięci** jest jeszcze wiele do zrobienia.

Dla wielu Latynosów wydarzenia związane z obchodami Roku Korczakowskiego były – lub mogły być – okazją do poszerzenia swej wiedzy nt. II wojny światowej, w tym zagłady żydowskiej. Większość krajów Ameryki Łacińskiej – z racji swej lokalizacji, możliwości wojskowych, ale również indywidualnych interesów i gier politycznych – nie była znacząco zaangażowana w ww. konflikt². Choć po okresie neutralności opowiedziały się w końcu po stronie aliantów, to jednak niektórym z nich (Argentyna) – zwlekającym dość długo z ostateczną decyzją – przypięto „łatkę” państw życzliwie ustosunkowanych do III Rzeszy. Oskarżenia te przybrały na sile po zakończeniu konfliktu, kiedy to Ameryka Południowa stała się tym rejonem świata, do którego byli naziści udawali się nader ochoczo, nie napotykając prawdopodobnie szczególnych przeszkód. Wszystkie te czynniki sprawiły, iż region latynoamerykański – mówiąc kolokwialnie – nie do końca odrobił lekcję, jaką dały światu tragiczne wydarzenia II wojny światowej. Kult przywódcy sprawującego władzę **silną ręką**, tak charakterystyczny dla kultury politycznej regionu, nabrał szczególnego wymiaru w drugiej połowie XX wieku. Wówczas to w większości krajów Ameryki Łacińskiej rządy sprawowali samozwańczy dyktatorzy, bądź junty wojskowe, dla których prawa człowieka były jedynie nic nie znaczącym frazesem. Okrucieństwo praktyk podejmowanych przez argentyńskie siły zbrojne wobec przeciwników politycznych można było przyrównać tylko z tym do czego zdolni byli naziści. Jak pokazał raport *Nunca más (Nigdy więcej)* przygotowany przez Narodową Komisję ds. Zaginionych (*Comisión Nacional sobre la Desaparición de Personas* – CONADEP), charakter podejmowanych działań może sugerować, iż w proces szkolenia argentyńskiego wojska i policji zaangażowane były osoby o nazistowskiej przeszłości. Mówienie o swoistej fascynacji faszyzmem – głównie wśród władzy oraz prominentnych grup społecznych – nie musi być wcale czymś szczególnie przesadzonym. Pewnym potwierdzeniem tej tezy może być bowiem książka chilijskiego pisarza Roberto Bolaño pt. *Literatura faszystowska w obu Amerykach* (wydanie polskie: Muza, Warszawa 2012). Konstruuje fikcyjny – choć przybierający bardzo autentyczną for-

² Wyjątek stanowią Brazylia i Meksyk, które zdecydowały się wysłać swoje oddziały w ob-
ręb działań wojennych.

mę – słownik twórców literackich sympatyzujących z tytułową ideologią, autor zwraca uwagę czytelników na ten często wypierany ze świadomości aspekt latynoamerykańskiej rzeczywistości.

Zaangażowanie Muzeum Holokaustu (Argentyna, Brazylia) w obchody Roku Korczaka wydaje się w tym kontekście jeszcze bardziej uzasadnione. Losy *Starego Doktora* stają się tutaj swoistą kładką prowadzącą do dalszych przemyśleń nad ludzką kondycją, pamięcią i budową lepszego świata.

Podsumowując, warto wyraźnie zaznaczyć, iż zawarte tu rozważania i badania wymagają kontynuacji. Percepcja osoby oraz twórczości Janusza Korczaka w krajach latynoamerykańskich to z pewnością zagadnienie wykraczające poza wąskie ramy niniejszej pracy. Obchody Roku tego wybitnego pedagoga były jednak znakomitą okazją do podjęcia refleksji w tym temacie. Zgromadzony materiał, choć daje pewne wyobrażenie nt. charakteru zorganizowanych wydarzeń, póki co nie uprawnia do zbyt daleko idących wniosków. Na te trzeba będzie jeszcze poczekać. Jedno jest pewne, spuścizna Janusza Korczaka, również na gruncie Ameryki Łacińskiej, może być źródłem wielu ważkim refleksji nad człowiekiem, tym małym i dużym.

Kalendarium wybranych wydarzeń w ramach obchodów Roku Janusza Korczaka w Ameryce Łacińskiej

5 lutego (Urugwaj, Punta del Este) – Pokaz filmu *Korczak* w reżyserii Andrzeja Wajdy – w ramach IX Żydowskiego Festiwalu Filmowego – rozpoczął obchody Roku Janusza Korczaka w Urugwaju.

17 kwietnia (Argentyna, Buenos Aires) – W siedzibie Stowarzyszenia Wspólnoty Żydowskiej w Argentynie AMIA zainaugurowano obchody Roku Janusza Korczaka w Argentynie. W uroczystości wzięli udział m.in. Prezydent Stowarzyszenia Guillermo Borger, ambasador RP Jacek Bazański oraz ambasador Izraela Daniel Gazit.

22–29 maja (Urugwaj, Montevideo) – W siedzibie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Urugwaju zaprezentowano wystawę rysunków Tomasza Bogackiego pt. *Janusz Korczak: Król dzieci*. W uroczystości inauguracyjnej uczestniczyli ambasador RP Jacek Bazański, członkowie korpusu dyplomatycznego obu krajów oraz uczniowie i nauczyciele ze Szkoły nr 360 w Montevideo im. Janusza Korczaka.

31 maja–6 lipca (Urugwaj, Montevideo) – Na największym prywatnym uniwersytecie w kraju, Universidad ORT Uruguay, zorganizowano wystawę *Janusz Korczak: wychowawca i humanista*. Ekspozycję można było oglądać w siedzibie Szkoły Projektowania między 31 maja a 14 czerwca, a następnie –

między 18 czerwca i 6 lipca – na Wydziale Administracji i Nauk Społecznych. Inicjatorem wydarzenia był uniwersytecki Departament Badań Żydowskich.

26 czerwca (Argentyna, Resistencia) – Z inicjatywy polskiej ambasady, w Museo de Medios de Comunicación odbyła się inauguracja wystawy *Janusz Korczak. Campeón de los Niños*. Ekspozycję można było oglądać do 2 lipca.

10 lipca–24 sierpnia (Argentyna, Buenos Aires) – W Muzeum Holokaustu pokazano wystawę rysunku polskiej artystki Perli Bajder *Między ciszą a słowem* poświęconą Januszowi Korczakowi.

20 lipca (Argentyna, Buenos Aires) – W Bibliotece im. Ignacego Domeyki odbyło się spotkanie *Korczak. Wielki i Zapomniany*. Wydarzeniu towarzyszyła inauguracja wystawy pt. *Nie ma dzieci – są ludzie*.

2 sierpnia (Argentyna, Buenos Aires) – Na dziedzińcu Technikum ORT odsłonięto mural upamiętniający Janusza Korczaka. Pomnik wykonano według projektu Normy D’Ippolito. W uroczystości uczestniczyła również ocalała z Shoá Eugenia Unger.

16 sierpnia (Urugwaj, Montevideo) – W siedzibie Uniwersytetu ORT zostało zorganizowane seminarium dr Edyty Kwiatkowskiej Farys pt. *Janusz Korczak: reformator świata*. Spotkanie było częścią kursu skierowanego do nauczycieli pt. *Shoá: la condición humana y la memoria (Shoá: kondycja ludzka a pamięć)*.

17 sierpnia–20 listopada (Argentyna, Buenos Aires) – W Wyższej Szkole Edukacji i Wychowania Pozaszkolnego (ISTLyR) zorganizowano cykl imprez poświęconych Januszowi Korczakowi i jego twórczości. Wśród nich znalazł się m.in. wernisaż wystawy *Janusz Korczak: reformator świata*, spektakl multimedialny *Un tal Korczak*, prezentacje wybranych fragmentów dzieł polskiego pedagoga, pokaz filmu krótkometrażowego *Ostatni pociąg do Treblinki*, wykład dr. Sebastiana Rejaka pt. *The Old Doctor and the Child: Korczak’s Polish-Jewish Identities*, warsztaty plastyczne i literackie oraz spotkanie dyskusyjne wokół filmu *Korczak* Andrzeja Wajdy.

20–21 sierpnia (Argentyna, Buenos Aires) – W Muzeum Holokaustu odbyło się seminarium *Janusz Korczak: testament wychowawcy (Janusz Korczak: el legado de un educador)*, zorganizowane we współpracy z Ambasadą RP w Argentynie i Ministerstwem Edukacji Argentyny. Ponad dwustu uczestników, głównie nauczycieli, miało okazję uczestniczyć w licznych panelach dyskusyjnych i warsztatach. Wśród panelistów znaleźli się m.in. Yosi Goldstein (Izrael), Sebastian Rejak (Polska), Fortunato Mallimacci, José Burucúa, Daniel Rafecas, Franco Fiumara, Verónica Kovacic, Ana Diamant, Patricia Sorokin, María Celeste Adamoli (wszyscy z Argentyny). Seminarium towarzyszyła wystawa prac Tomasza Bogackiego *Janusz Korczak. Król dzieci*.

26 sierpnia (Brazylia, São Paulo) – W Kapelanii Polskiej odbyła się prelekcja ks. Andrzeja Wojteczka dedykowana osobie Janusza Korczaka. W spotkaniu uczestniczyli m.in. przedstawiciele Polonii oraz słuchacze kursów języka polskiego.

27–31 sierpnia (Brazylia, Brasilia) – W głównym budynku Senatu Federalnego miała miejsce ekspozycja *Janusz Korczak: Reformator świata*, zorganizowana przy współudziale Ambasady RP i Ambasady Izraela. Inaugurację wystawy, 29 sierpnia, uświetnili swą obecnością ambasadorowie obu krajów, Jacek Junosza Kisielewski oraz Rafael Eldad. Wydarzenie zbiegło się w czasie z obchodzonym w Brazylii Narodowym Tygodniem Edukacji.

13–21 września (Urugwaj, Punta del Este) – W ramach I Biennale Edukacji Artystycznej – Maldonado 2012 odbył się cykl wydarzeń pod zbiorczym tytułem *Janusz Korczak: edukacja a prawa człowieka*. Przybliżeniu sylwetki pedagoga służyła wystawa *Janusz Korczak: wychowawca i humanista* oraz pokaz filmu Andrzeja Wajdy *Korczak* (19 września). Finalnym elementem wydarzenia był panel dyskusyjny *Edukacja a prawa człowieka*.

16 września (Argentyna, Córdoba) – Otwarcie wystawy *Janusz Korczak: Reformator świata* w gmachu Narodowego Uniwersytetu w Cordobie.

19 września (Brazylia, Kurytyba) – W Muzeum Holokaustu odbyła się inauguracja wystawy *Janusz Korczak: Reformator świata*. Ekspozycję można było oglądać do 17 października.

20 września (Brazylia, Kurytyba) – Na Parańskim Uniwersytecie Federalnym (UFPR) odbyło się seminarium naukowe poświęcone Januszowi Korczakowi. Spotkanie rozpoczął wykład mgr. Piotra Kalinowskiego z UFPR pt. *Człowiek między światami. O bohaterskim życiu Henryka Goldszmita oraz pamięć o legendzie Janusza Korczaka (Um homem entre mundos. Sobre a vida heróica de Henryk Goldszmit e a memória lendária de Janusz Korczak)*. Drugi temat seminarium – autorstwa Carlosa H. Wenclanda Reissa z Muzeum Holokaustu w Kurytybie – nosił tytuł *Korczak i Holokaust. Opór kultury żydowskiej, porywający i nieustępliwy (Korczak e o Holocausto. Uma resistência cultural judaica vibrante e insubordinável)*. Spotkanie zakończyło wystąpienie dr Aleksandry Marceli Piaseckiej-Till (UFPR) pt. *Dziecko Korczaka (A criança de Korczak)*.

15 października (Argentyna, Buenos Aires) – W ramach Przeglądu Kina Międzynarodowego *El mundo en tu barrio* odbyła się projekcja filmu *Korczak* Andrzeja Wajdy.

15–31 października (Brazylia, Brasilia) – W Parlamencie Dystryktu Federalnego można było oglądać wystawę *Janusz Korczak: Reformator świata*. W inauguracji wystawy, 18 października, udział wzięli ambasadorowie RP oraz

Izraela, przedstawiciele Parlamentu oraz uczniowie ze Szkoły Narodów w Brasilii. Podczas spotkania ogłoszono zwycięzców konkursu na projekt okolicznościowego znaczka pocztowego, w którym brali udział uczniowie szkół w Brasilii oraz São Paulo.

10 listopada (Argentyna, Buenos Aires) – Podczas I Wystawy Książki Polskiej (*Feria del Libro Polonés*) odbyła się prezentacja audiobookowej wersji powieści *Król Maciuś I*.

25 listopada (Perú, Lima) – W Centrum Kulturalnym im. Ricardo Palmy odbył się pokaz filmu *Korczak* w reżyserii Andrzeja Wajdy. Wydarzenie, zapoczątkowujące obchody Roku Janusza Korczaka w Perú, zostało zorganizowane przez Ambasadę RP w Limie, żydowskie stowarzyszenie B’Nai B’rith Peru oraz Urząd Dzielnicy Miraflores. Jak informuje Ambasada RP, wśród ponad 100 gości uczestniczących w pokazie znajdowali się między innymi Burmistrz dzielnicy Miraflores, przedstawiciele Korpusu Dyplomatycznego oraz członkowie wspólnot żydowskiej i polskiej w Limie. Spotkanie rozpoczęło się od krótkiej prelekcji Dariusza Latoszka, Chargé d’Affaires a.i. Ambasady RP, przybliżającej zgromadzonym gościom postać Janusza Korczaka.

3 grudnia (Brazylia, Brasilia) – W ramach obchodów Europejskiego Tygodnia Praw Człowieka, w siedzibie Ambasady RP zorganizowano pokaz filmu *Korczak* w reżyserii Andrzeja Wajdy oraz prezentację wystawy *Janusz Korczak: Reformator świata*.

5 grudnia (Kuba, Hawana) – W Bibliotece Publicznej odbył się pokaz filmu *Król Maciuś I*, na podstawie powieści Janusza Korczaka z 1922 r.

6 grudnia (Perú, Lima) – W siedzibie stowarzyszenia B’Nai B’rith Perú odbyła się inauguracja wystawy *Janusz Korczak: Reformator świata*. Wydarzeniu towarzyszył wykład pedagog Teresy Matuśkiewicz de Rivas, wiceprzewodniczącej stowarzyszenia Dom Polski w Limie, nt. aktualności dzieł Janusza Korczaka. Wybrane ich fragmenty zostały zaprezentowane gościom przez Paolę Ruggiero Barycki. Wystawę można było oglądać do 17 grudnia.

10 grudnia (Kuba, Hawana) – W Centrum Hispanoamerykańskim odbyła się inauguracja wystawy Tomasza Bogackiego pt. *Obrońca dzieci. Historia Janusza Korczaka*.

10–21 grudnia (Brazylia, Porto Alegre) – W siedzibie stanowej prokuratury (Palácio do Ministério Público) można było oglądać wystawę *Janusz Korczak. Reformator świata*. W jej inauguracji (18 grudnia) udział wziął Konsul Generalny RP Marek Makowski oraz wielu przedstawiciele brazylijskiej Polonii.

16 grudnia (Kuba, Hawana) – W siedzibie Wspólnoty Hebrajskiej na Kubie odbył się pokaz filmu *Król Maciuś I*.

STRESZCZENIE: Obchody Roku Janusza Korczaka w Ameryce Łacińskiej

Celem niniejszej pracy jest odpowiedź na pytanie, jakie walory edukacyjno-kulturowe mogą towarzyszyć popularyzowaniu za granicą wiedzy nt. życia i dorobku Janusza Korczaka. Punktem odniesienia dla zawartych tu rozważań są obchody Roku Janusza Korczaka w Ameryce Łacińskiej. Uwzględniając specyfikę regionu, jego społeczne i historyczne uwarunkowania, autor wyszczególnia te aspekty korczakowskiego dziedzictwa, które mogą być szczególnie aktualne w rzeczywistości latynoamerykańskiej. Pracy towarzyszy kalendarium wybranych wydarzeń zorganizowanych w ramach obchodów Roku Korczakowskiego w ww. regionie.

SŁOWA KLUCZOWE: Janusz Korczak, Rok Korczakowski, Ameryka Łacińska, pedagogika pamięci, edukacja międzykulturowa.

Bibliografia

- Lewin A. (1999), *Korczak znany i nieznan*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Warszawa.
Wołoszyn S. (1978), *Korczak*, Wiedza Powszechna, Warszawa.